

Dubbele pet senatoren bij stemming over pensioenwet schaadt vertrouwen in Eerste Kamer

CASPER ROUFFAER

Naar verwachting stemt de Eerste Kamer morgen, 30 mei over de grootste sociaal-economische hervorming van na de Tweede Wereldoorlog: de nieuwe pensioenwet. Paul Rosenmöller (GroenLinks) en Ria Oomen-Ruijten (CDA) zijn behalve senator ook pensioenfondsbestuurder. Volgens integriteitsdeskundigen zouden ze zich van stemming moeten onthouden.

DIT STUK IN 1 MINUUT

Morgen, op 30 mei, wordt naar verwachting in de Eerste Kamer de nieuwe pensioenwet in stemming gebracht.

Aanname van die wet betekent groen licht voor de grootste sociaaleconomische stelselherziening van na de Tweede Wereldoorlog.

Drie senatoren hebben (betaalde) nevenfuncties in de pensioensector en daarmee potentieel conflicterende belangen.

Paul Rosenmöller (GroenLinks, fractieleider) is bezoldigd bestuurder bij pensioenfonds ABP, Ria Oomen-Ruijten (CDA, woordvoerder pensioenen) bekleedt die functie bij Pensioenfonds Werk en (re-)Integratie. Henriëtte Prast (PvdD, woordvoerder pensioenen) is commissaris bij pensioendienstverlener AZL.

De Gedragscode integriteit van de Eerste Kamer geeft senatoren handvatten hoe om te gaan met (de schijn van) belangenverstrengeling.

Follow the Money legde de casus voor aan twee hoogleraren staats- en bestuursrecht. Zij vinden dat pensioenfondsbestuurders het woord niet moeten voeren over pensioenen en zich van stemming moeten onthouden.

Ria Oomen-Ruijten (CDA) was maandag 22 mei, tijdens het debat over de nieuwe pensioenwet, nog maar net begonnen aan haar betoog toen Henk Otten (Fractie Otten) haar onderbrak. Hij wilde weten hoe zij conflicterende belangen afweegt. Behalve pensioenwoordvoerder namens het CDA in de senaat is Oomen-Ruijten namelijk ook bestuurder van het Pensioenfonds Werk en (re-)Integratie (PWRI). Een 'schizofrene positie,' volgens Otten.

'Van de voorzitter hebben we gehoord dat we elkaar aanspreken op dit soort kwesties, nou dat doe ik dan ook,' legde hij uit. Otten had vooraf nog wat huiswerk gedaan: het jaarsalaris van de CDA

senator bij PWRI bedroeg in 2021 33.912 euro. ‘Dat is meer dan het salaris van een Eerste Kamerlid,’ aldus Otten.

Oomen-Ruijten antwoordde op een toon alsof Otten haar inzet of deskundigheid ter discussie had gesteld. Pensioenfondsbestuurder ‘is mijn baan,’ aldus Oomen-Ruijten. ‘Daarnaast heb ik een andere functie, dat is een nevenactiviteit [...] lid van de Eerste Kamer. Dat is ook niet voltijds. Maar ik besteed daar heel veel tijd aan [...]. Dat kunt u zien aan alle inbreng die ik lever. Dus ook wat dat betreft absoluut geen zorgen.’ Volgens Oomen-Ruijten heeft zij alleen maar voordeel van haar dubbele pet en weet ze daardoor hoe de hazen lopen in pensioenwetgeving. ‘U weet ook dat ik heel goed weet hoe de wet zit omdat we al heel lang geoefend hebben,’ besloot ze.

Oomen-Ruijten is niet de enige pensioenfondsbestuurder in de Eerste Kamer. Paul Rosenmöller, fractieleider van GroenLinks, is sinds 2021 bestuurder bij ABP, het grootste pensioenfonds van Nederland, voor overheids- en onderwijspersoneel. Volgens ABP’s laatste jaarverslag ontving hij daarvoor in 2022 een beloning van 71.821 euro.

(Schijn van) belangenverstrengeling

Stichting ABPpensioen, opgericht door een gepensioneerd senior beleidsmedewerker van het Ministerie van Justitie, schreef in januari een brief aan de voorzitter van de Eerste Kamer waarin werd verzocht drie senatoren te verbieden deel te nemen aan de behandeling van de nieuwe pensioenwet ‘wegens schending van de Gedragscode Integriteit van de Eerste Kamer door de (schijn van) belangenverstrengeling’.

Naast Ria Oomen-Ruijten en Paul Rosenmöller ging het om Henriëtte Prast (Partij voor de Dieren). Prast is lid van de raad van commissarissen van AZL, dat diensten verleent aan 42 pensioenfondsen, zoals pensioenadministratie en advisering aan pensioenfondsbestuurders over bijvoorbeeld nieuwe wetgeving en communicatie met fondsdeelnemers. Eventuele invoering van de pensioenwet is een mega-operatie die AZL naar alle waarschijnlijkheid voordeel zal opleveren.

Men lijkt vooral te vertrouwen op het zelfreinigend vermogen onder senatoren

In reactie op het verzoek van de Stichting ABPpensioen e-mailde de griffier van de Eerste Kamer dat de huishoudelijke commissie geen aanleiding ziet om stappen te ondernemen. Hij wees er op dat het regelmatig voorkomt dat leden van de Eerste Kamer nevenfuncties hebben die raken aan wetsvoorstellen die door de Eerste Kamer worden behandeld. ‘Dit is inherent aan het lidmaatschap van de Eerste Kamer, waarbij leden ‘parttime’ Kamerlid zijn en de rest van de week andere functies of werkzaamheden uitvoeren.’

Daarbij lijkt men vooral te vertrouwen op het zelfreinigend vermogen onder senatoren: ‘De Gedragscode integriteit van de Eerste Kamer biedt handvatten hoe leden met dergelijke situaties om kunnen gaan. Het is in de eerste plaats aan de leden zelf om daarin afwegingen te maken binnen de gestelde kaders,’ aldus de griffier.

In 2018 deed Follow the Money uitvoerig onderzoek naar dubbele petten van senatoren. De onderzoekers constateerden dat twee derde van de leden in de Eerste Kamer woordvoerder is over de sector waar ze zelf werkzaam zijn. Vertegenwoordigen zij het volk, of hun broodheren? Uit het onderzoek bleek dat de senaat vooral zichzelf controleert.

Lees [hier](#) het hele artikel.

Het onderzoek resulteerde in een database met daarin alle nevenfuncties van Eerste Kamerleden, die Follow the Money publiceerde. Daarin is ook te zien of de nevenfunctie in een sector is die overlapt met het woordvoederschap.

De onderzoekers plaatsten daarbij de kanttekening dat dat niet betekent dat er automatisch sprake is van belangenverstrengeling. Er kan sprake zijn van gebruik van vakkennis, bijvoorbeeld in het geval van wetenschappers die het woord voeren over hun vakgebied.

Maar het kan er ook voor zorgen dat senatoren in een situatie terechtkomen waarin zij zich moeten uitspreken voor, of juist tegen, hun werkgever. De voor- en nadelen van deze overlap zijn uitgebreid beschreven in het artikel over dubbele petten.

Klik [hier](#) voor toegang tot de database met nevenfuncties senatoren (2018).

FTM onthulling met consequenties - de zaak Duthler

Het onderzoek bracht ook een belangenconflict aan het licht waarbij een senator het wel heel bont maakte. Senator Anne-Wil Duthler (VVD) stemde in juli 2014 voor de omstreden Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Deze wet hevelde zorgtaken over van het rijk naar gemeenten. In het wetsvoorstel bleken adviezen van haar eigen bedrijf, Duthler Associates, opgenomen. Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport had het bedrijf daar 76.960 euro voor betaald. De stem van Duthler was cruciaal: zonder haar stem was er in de Eerste Kamer geen meerderheid voor de wet.

De zaak staat Wim Voermans, hoogleraar staats- en bestuursrecht aan de Universiteit Leiden, nog helder voor de geest. Tegen Follow The Money zegt hij daar nu over: 'Dat werd zo'n groot schandaal en kookte zo over, dat Duthler uiteindelijk maar is opgestapt. Maar eigenlijk vond de Eerste Kamer het best lastig om op te treden in dat dossier.'

De Gedragscode integriteit van de Eerste Kamer bestaat sinds 2019. Volgens de code moeten de senatoren hun afwegingen maken aan de hand van een ‘redelijkheidmaatstaf’. ‘De Engelsen spreken in dit verband van *‘a reasonable member of the public’*,’ aldus de code. ‘De vraag die een lid zich steeds dient te stellen, is of deze redelijk denkende persoon zou oordelen dat in een specifieke casus sprake is van (de schijn van) belangenverstrengeling.’

De zaak-Duthler, waarin Follow the Money in 2018 onthulde dat een VVD-senator een beslissende stem had uitgebracht op een wet waaraan haar bedrijf had meegeschreven [zie kader], wordt in de toelichting van de Gedragscode gebruikt als voorbeeld van een ‘materiële onverenigbaarheid van functies,’ zegt Paul Bovend’Eert, hoogleraar staatsrecht aan de Radboud Universiteit in Nijmegen.

Niet meestemmen

Follow the Money legde de pensioenwet-casus aan hem voor. Bovend’Eert geldt als specialist op dit terrein. In 2018 nam hij als deskundige deel aan een rondetafelgesprek met de Eerste Kamer over haar integriteitsregels.

Bovend’Eert vindt dat de schijn van belangenverstrengeling wordt gewekt bij bezoldigde bestuurders van pensioenfondsen. ‘Ze hebben in die hoedanigheid een hoogstpersoonlijk belang bij de totstandkoming van die wetgeving en niet gewoon een belang als lid van een grote groep, zoals (toekomstige) pensioengerechtigden in het algemeen,’ laat hij aan Follow the Money weten.

‘Als je zo’n persoonlijk belang hebt, moet je niet het woord voeren namens de fractie. En je moet je ook onthouden van stemmen,’ oordeelt Bovend’Eert.

Paul Rosenmöller zit volgens hem in een lastig parket. ‘Hij is dan weliswaar geen woordvoerder, maar hij is natuurlijk fractievoorzitter. Hij zou zich moeten onttrekken aan de fractiebesluitvorming.’

In reactie op vragen van Follow the Money laat Rosenmöller weten dat hij niet aanwezig is bij gesprekken over pensioenen in de fractie en dat hij het stemgedrag van de pensioenwoordvoerder van GroenLinks volgt.

Het antwoord van de griffier van de senaat aan de Stichting ABPpensioen – door Bovend’Eert samengevat als ‘ze moeten het zelf maar weten’ – is volgens de hoogleraar tekenend voor de houding van de Eerste Kamer. ‘Die gedragscode is een verplichtende regeling,’ benadrukt hij. ‘Maar er ontbreekt een handhavingsmechanisme. Ik heb hier regelmatig voor gepleit, ook bij de huishoudelijke commissie,’ zegt hij aan de telefoon.

Transparantie over nevenfuncties is volgens Bovend’Eert de eerste stap. De website van de Eerste Kamer vermeldt de nevenfuncties van de drie senatoren in de pensioensector. Ria Oomen-Ruijten startte haar betoog afgelopen maandag ook met de melding van haar functie als pensioenfondsbestuurder, zoals de gedragscode voorschrijft. Bovend’Eert: ‘Maar in het openbaar

bestuur moet je echt veel verder denken dan alleen transparantie. Stap twee is: wat doe je als er een integriteitsprobleem is? Het gaat hier ook om het vertrouwen in het parlement.'

Boter op het hoofd

Follow the Money sprak ook met Wim Voermans, hoogleraar staats- en bestuursrecht aan de Universiteit Leiden. Volgens hem zijn dergelijke belangenconflicten schering en inslag in de Eerste Kamer. Veel senatoren zijn 'belangenbehartigers, die de senaat in zijn gearachuteerd,' zegt Voermans. 'Er zijn wel Provinciale Statenverkiezingen, maar je kunt op geen enkele senator stemmen.' Volgens Voermans spelen partijbelangen een grote rol bij de invulling van de senaatszetels. Met het oog op die zetels zorgen grote belangenorganisaties op hun beurt dat zij bij partijen binnenkomen. 'De kamer van de koepels', typeert Voermans de senaat.

'Nu valt iedereen over pensioenfondsbestuurders, maar je moet eens kijken hoe het in de onderwijssector en de gezondheidssector geregeld is,' zegt Voermans. 'Maar dat het zo werkt betekent niet dat het een goede zaak is.'

Hij is het dan ook met Bovend'Eert eens dat Oomen-Ruijten en Rosenmöller zich zouden moeten onthouden van stemming over de nieuwe pensioenwet. 'Het zijn pensioenfondsbestuurders die zich in allerlaatste instantie over die wet uitspreken. Zij zitten dus ook in een potentiële veto-positie. Ik vind dat niet deugen. Los van de vraag of het zo hoort, ziet het er aan de buitenkant ook niet uit. En daar gaat de schijn van belangenverstrengeling ook over. Als je de code links laat liggen, tast je het hele instituut van de Eerste Kamer aan.'

'Er ontbreekt een aanspraakcultuur, want jij bent misschien volgende week aan de beurt'

Voermans wijst daarbij op het verschil met de lokale en provinciale politiek. 'Als je in een gemeenteraad zit en er komt een onderwerp langs waar je een bijzonder belang in hebt, mag je niet meestemmen. Dat staat in de Gemeentewet, en hetzelfde geldt voor provinciebestuurders. Het is eigenlijk bizar dat we dat niet hebben bij de Eerste Kamer.'

Er is volgens Voermans niet veel aan te doen. 'De regels van de Eerste Kamer gaan over zelfinschatting: vind je als senator zelf dat iets door de beugel kan of niet?' Net als Bovend'Eert signaleert hij dat het handhavingsmechanisme niet werkt. Senatoren spreken elkaar volgens Voermans niet aan op integriteitskwesities omdat velen boter op hun hoofd hebben. 'Dan ben jij misschien volgende week aan de beurt bij nieuwe onderwijswetgeving,' legt hij uit. 'Er ontbreekt een aanspreekcultuur. Dan kun je honderd codes maken, maar men trekt de schouders op.'

Paul Rosenmöller (GroenLinks)

In reactie op vragen van Follow the Money reageert Paul Rosenmöller: 'Vanaf mijn lidmaatschap van het bestuur van ABP heb ik op diverse plaatsen, zowel publiekelijk als in besloten bijeenkomsten, altijd uitgedragen dat ik geen woordvoerder pensioenen ben, dat ik niet aanwezig ben bij (en dus ook niet deelneem aan) gesprekken over pensioenen in de fractie en volg ik het stemgedrag van onze woordvoerder. Op deze wijze volg ik de integriteitscode (overigens zou ik zonder code dezelfde lijn hanteren).'

Ria Oomen-Ruijten (CDA)

'In de Eerste Kamer heeft bijna elke senator een andere functie omdat het lid zijn van de Eerste Kamer een parttime functie is.

Belangenverstrengeling is derhalve iets dat altijd in de gaten moet worden gehouden. Vooral dan de vraag of een senator zichzelf in functies elders bevoordeelt door bepaalde standpunten of stemposities in te nemen.

Om deze bevoordeling tegen te gaan hebben wij een gedragscode in de Kamer en willen en moeten wij transparant zijn over de diverse werkzaamheden en/of belangen. Wij hebben een register waarin al onze activiteiten gedeeld moeten worden.

Mijn bestuursfunctie bij PWRI (fonds voor de sociale werkvoorziening) is in termen van belang niet van invloed op mijn Eerste Kamer positie en ook omgekeerd.

Eigenlijk heeft het enkel voordeel dat ik nu met extra kennis van zaken de WTP (Wet Toekomst Pensioenen) kan doorgronden. Maar enig voordeel of nadeel ondervind ik niet door een bepaalde positie in te nemen, geldelijk noch bestuurlijk. Overigens meld ik hierbij dat het gewicht van PWRI in de wereld van pensioenfondsen, bescheiden is.

Maar om toch de afweging zo integer en zuiver mogelijk te maken, overleggen we in de fractie frequent over mogelijke verstrengeling van belangen en wegen altijd alle plussen en minnen goed af. Want die afweging is nodig, omdat zulks vaker speelt, de Senaat is een nevenfunctie waarbij als voorbeeld de hoogleraar toch over de onderwijsbegroting stemt of een arts over de begroting van volksgezondheid. Er is verder ook een adviseur in de Eerste Kamer die ons bijstaat in de afweging van vragen over integriteit.

Kortom, ik ben van mening dat er geen beletsel is om het woord te voeren en ook te stemmen over de WTP, nadat, zoals is gebeurd, er een adequate afweging is gemaakt en met collega's gedeeld.'

Henriëtte Prast (PvdD)

Prast laat in een reactie op vragen van Follow the Money weten dat ze ruim voor het debat contact heeft gezocht met de vertrouwenspersoon integriteit van de Eerste Kamer, met de vraag of ze in haar ogen woordvoerder kan zijn of niet, gegeven haar commissariaten bij pensioenuitvoerders. Het antwoord was dat de vertrouwenspersoon zich daar al over gebogen had en geen bezwaar zag. Prast: 'Omdat ik zelf ook geen bezwaar zag, heb ik me op haar oordeel verlaten. Ik hoop dat mijn bijdrage aan het debat [...] mijn onafhankelijke standpuntbepaling onderstreept/zal onderstrepen.'

Auteur: **Casper Rouffaer**

Werkte lang in het bedrijfsleven en werd daarna onderzoeksjournalist. Verdiept zich voor FTM in pensioenen.